

Gökkuşığı Ülkesi

GÜNEY AFRİKA

Yolculuğu

Merve ERÇELİK

*Tıp Doktoru
Göğüs Hastalıkları Uzmanı
Akademisyen
Süleyman Demirel Üniversitesi
Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD
TTD Toraks Bülten Editör Yard.*

merveercelik8@gmail.com

Zengin kültürel çeşitliliği nedeniyle “Gökkuşığı Ülkesi” olarak bilinen Güney Afrika Cumhuriyeti seyahati planımız aslında eşimin master programının bir parçası olması nedeniyle aklımıza düştü. Programdan 10 gün önce gidip bölgeyi keşfedeceğimizi düşünmek heyecan yaratıcıydı, aşılama programları kontrol edildi, Malarya bölgeleri işaretlendi, biletler alındı, rezervasyonlar yapıldı, gezi planları derken bir anda Monkey Pox salgını ortaya çıktı. Bir ay boyunca gitsem mi, gitmesem mi sancısı içerisinde sonunda bu deneyimi kaçıramam diyerek eldivenler, N95’ler eşliğinde 11 saatlik bir yolculuk ile Anne Şehir, Cape Town, Kaapstad’a ulaştık.

İlk olarak sizlere Güney Afrika hakkında bazı bilgiler vermek istiyorum; Güney Afrika, Afrika kıtasının en sanayileşmiş bölgesi olup, kıtanın önde gelen yükselen pazarıdır. Bu güçlü konumuna rağmen, Güney Afrika henüz küresel sahnede büyük bir oyuncu değil. Dünya Bankası’nın 2022 GSYİH sıralamasına göre Güney Afrika, 65 milyonun biraz üzerinde bir

nüfusa sahip olup, 39. sırada yer alıyor (Türkiye 19. sırada). Güney Afrika ayrıca, dünyadaki en yüksek gelir eşitsizliğine sahip ülke (GINI katsayısına göre) ve işsizlik oranı yaklaşık %33,5’tir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise yaklaşık 16,4 milyon insanın ekonomik olarak aktif olmamasıdır; bu kişiler iş aramayan veya iş bulma konusunda cesareti kırılmış olanlardır.

Bu durumu etkileyen önemli faktörlerden biri, Güney Afrika’nın tarihini şekillendiren apartheid rejiminin mirasıdır. Apartheid öncesinde, 1652 yılında, Hollanda Doğu Hindistan Şirketi görevlisi Jan van Riebeeck Ümit Burnu’nda bir

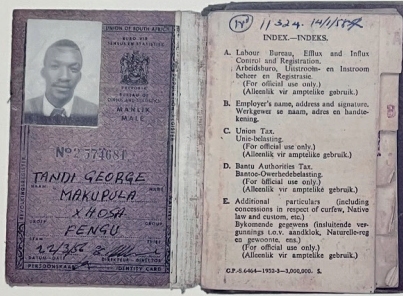

üs kurdu. Başlangıçta burası Avrupa'ya giden gemiler için ikmal ve tedarik istasyonu olarak hizmet veriyordu. Ancak sonraki yıllarda, yerleşim tarım alanında genişlemeye başladı; bu genişleme, çoğu zaman yerel toplulukların yerlerinden edilmesiyle gerçekleşti. 1600'lerin sonlarında, ev işleri, tarım ve inşaat işlerinde çalıştırılmak üzere kölelik kuruldu ve köleler Endonezya, Madagaskar, Hindistan, Sri Lanka ve Afrika'nın diğer bölgelerinden getirildi. Ümit Burnu'nda 63.000'den fazla kadın, erkek ve çocuk köleleştirilmiş.

Güney Afrikadaki Hollanda hâkimiyeti, 1806'da İngilizlerin kontrolü ele almasıyla sona erdi, ancak Hollandalılar, Güney Afrika toplumunun pek çok yönü için temel bir altyapı bıraktı; bu altyapı, ırksal hiyerarşiler, toprak mülkiyet düzenleri ve tarımsal uygulamaları içeriyordu. Daha sonra "Afrikaner" olarak anılan Hollandalı yerleşimciler, Güney Afrika tarihinin önemli bir parçası olmaya devam etti. 1948 yılında apartheid yasalaştırılarak, halk beyaz, siyah ve "renkli" olarak kategorilere ayrıldı; "renkli" terimi, beyaz veya yerli olmayan

melez toplulukları ifade ediyordu. Bu, Güney Afrika tarihindeki çalkantılı ve şiddet dolu bir dönemdi ve 1994'te Nelson Mandela'nın başkan seçilmesine kadar sürdü. Apartheid döneminde, beyaz olmayanlara ciddi ayrımcılıklar uygulandı: eğitim hakları ellerinden alındı, yerlerinden edildi ve "beyaz" bölgelerden uzak yaşamaya zorlandılar. Apartheid'in ilk 35 yılında, en az 4 milyon insan Bantustanlara veya siyah yerleşimlerine zorla yerleştirildi.

Daha demokratik bir sistemin kurulmasından sonra, ülke yalnızca ayrıcalıklı kesimlerin değil, tüm halkın faydalandığı bir büyüme yaşadı. Bugün, siyah topluluk, hükümet tarafından sağlanan birçok hibe ve teşvikten yararlanmaktadır. Bu teşvikler, ülkenin kültürel çeşitliliğini yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, 2008 ekonomik durgunluğunda ekonomi yavaşladı ve yeniden daha sınırlı bir büyüme modeline dönüldü. Bu durum, demokraside yozlaşmaya yol açarak işsizlik, eşitsizlik ve yoksulluğun artmasına neden oldu. Birkaç ay önce, ANC 2024 genel seçimlerinde çoğunluğu kaybetti. Bu sonuç, Apartheid'in

Pass Book, Tandi George Makupula, 1956

Identity Card, R. Jacobs, 1957

sona erdiği 1994 yılından bu yana bir ilk olma özelliği taşıyor.

Gezi ayrıntılarına dönecek olursak; Cape Town, tarihî dokusuyla derin izler bırakan, her adımda bir hikâye anlatan büyüleyici bir şehir. Cape Town gezisi, bize Güney Afrika'nın geçmişine ve toplumsal dinamiklerine dair önemli bir bakış açısı sundu. Bu yolculukta gördüğümüz duraklardan ilki; Cape Town'un simgesi ve Güney Afrika'nın en ikonik doğa harikalarından biri olan Masa Dağı (Table Mountain) idi. Adını, dümdüz görünen geniş tepesinden alan bu dağ, yaklaşık 1.084 metre yüksekliğinde olup, Cape Town'a muhteşem bir fon oluşturuyor. Masa Dağı'nın zirvesine çıkmanın en popüler ve kolay yolu teleferik. Teleferiğin dönebilen kabinleri sayesinde yolculuk boyunca Cape Town'un nefes kesici manzarasını 360 derece izleyebilirsiniz. Ancak zamanı olan daha maceracı gezginler için, zorlu ama harika manzaraların eşlik ettiği doğa yürüyüşü rotaları da mevcut. Biz bir kısmını tecrübe etsek de teleferiğin sunduğu büyüleyici manzara nedeniyle yolu tamamlamadık. Dağın tepesine ulaştığımızda, Atlantik Okyanusu ve Cape Town'un büyüleyici manzarası bizi karşıladı. Masmavi denizle buluşan şehir silüeti harika fotoğraflar çekmemizi sağladı, hava açık olduğu için Robben Island'ı ve Cape Town'un kıyılarını detaylıca görme şansı elde ettik ve dağın zirvesinde değişik bitki örtüsünün, ilk kez gördüğümüz çiçeklerin ve nefes kesici manzaraların eşliğinde yaklaşık 2,5 saatlik yürüyüş gerçekleştirdik. Uzun araştırmalar sonucu gün batımını izlemek için Camps Bay plajına geldik ve gün batımının anlatıldığı kadar güzel olduğunu deneyimleme şansı elde ettik.

İkinci günümüzü iki doğa aşığı olarak Cape Town'daki Masa Dağı'nın doğu eteğinde yer alan önemli bir botanik bahçesi olan Kirstenbosch Ulusal Botanik Bahçesine gittik. Kirstenbosch Botanik Bahçesi adeta doğanın kalbinde bir cennet. 1913 yılında kurulan bu botanik bahçesi, ülkenin yerel bitki çeşitliliğini koruma amacıyla oluşturulmuş ve bu yönüyle dünya-

da bir ilk olma özelliğine sahip. Kirstenbosch, özellikle Fynbos olarak bilinen ve Güney Afrika'ya özgü bitki türleriyle ünlü. Bahçede bizi ilk olarak Mandela's Gold Strelitzia karşıladı, görünüşü ile adeta bir kuşu andıran bu çiçek, normalde turuncu renkli olmasına rağmen altın sarısı rengiyle ortaya çıkan doğal bir varyant ve Nelson Mandela'nın ziyareti şerefine bu adı almış. Bahçede gezerken protea çiçeklerinden devasa ağaçlara, muhteşem renkteki kuşlardan, kelebeklere kadar sayısız türü keşfettik. Bahçe içerisinde maalesef ki nesli tükenen ya da tükenmek üzere olan bitkiler için de ayrılmış alanlar mevcuttu. Canopy Walkway adı verilen yürüyüş yolu, ağaçların üstünde doğa ile iç içe uzun bir gezinti şansı sunuyor. Buradan eskiden Malay Mahallesi olarak bilinen şehir merkezinin üstündeki Signal Tepesi yamaçlarında bulunan eski bir ırksal olarak ayrılmış bölge olan Bo Kaap'a uğradık. 1950'lerde, Apartheid devleti, mahalleyi sadece Müslümanların mahallesi olarak ilan etmiş ve başka din ve ırktan insanların orada yaşamasına karşı çıkmış. Kö-

lelere mülk alma izni verildikten sonra, evlerin beyaz olma kuralı ortadan kalkmış. Köleler de özgürlüklerinin bir göstergesi olarak evlerini diledikleri gibi canlı renklere boyamışlar. Böylece ortaya, gökkuşağı gibi bir mahalle ortaya çıkmış.

Gün batımını bu sefer farklı bir destinasyonda V & A Waterfront ismini alan Güney Yarımküre'deki en eski çalışan limanın yerinde bulunan alışveriş-eğlence merkezi amacıyla kullanılan karma bir alandaki dönme dolapta The Cape Wheel'de izledik.

Üçüncü günümüz benim çok merak ettiğim çocukken hep kitaplarda okuduğumuz Ümit Burnu rotası idi. Ama bizi Ümit Burnu'na ulaştıracak olan yol ise kendi başına bir harikaydı. Bu yolun adı Chapman's Peak, kıvrılan yollar, harika manzaralar eşliğinde arada verdiğimiz molalar ile ilk durağımız bir balıkçı kasabası olan Hout Bay idi, burada fok balıklarının yakından gördük ve fazla vakit kaybetmemek için hızlıca nesli tükenmekte olan Afrika penguenlerinin evi olan Boulder's Beach'e ulaştık. Uzun bembeyaz toprak ve kayalarla çevrili bu sahilde tüy dökmek için sahile çıkan penguen kolonisini, hareketlerini, yüzmelerini, seslerini yakından görme şansı elde ettik. Gelelim Ümit Burnu'na Cape Town'dan yaklaşık bir buçuk saatlik mesafede bulunan Ümit Burnu (Cape of Good Hope), Afrika kıtasının en güneybatı noktalarından biri ve Atlantik ve Hint Okyanuslarının buluşma noktasına yakın bir alan. Aslında okyanusların gerçek birleşim noktası Agulhas Burnu. Ümit Burnu'nu 1488'de Portekizli kâşif Bartolomeu Dias keşfedilmiş ve buraya Fırtınalar Burnu (Cabo das Tormentas) adını verilmiş ancak gemicilerin moralini bozabileceği düşüncesi ile daha sonra Ümit Burnu olarak değiştirilmiş. Ümit Burnu, kayalık uçurumları, dalgaların güçlü çarpışması ile neden bu ismi aldığını insana açıklıyor. Ancak kayalıkların üzerinde esen rüzgâr, çarpışan dalgaların sesi eşliğinde geniş manzarasıyla ziyaretçilerine büyüleyici bir zaman dilimi sunuyor. Dönüş yolunda gün batımı, babunlar, geyikler, fynbos

bitki örtüsü, deve kuşları, deniz fenerleri bize unutulmaz anlar yaşattı.

Yeni güne şehir merkezini keşfetmekle ve Nelson Mandela adına bir müze kısmını da içeren Cape Town City Hall'ü gezmekle başladık ancak maalesef ki sokaklarda kendimizi çok güvende hissedemedik. Sokaklarda çok sayıda yerli evsizler, belediye görevlisi olmamasına rağmen araba park etmenize yardım ettiğini iddia ederek para isteyen insanlar size güvende olmadığınızı duygusunu hissettiriyor. Özgürlük uğruna adanmış hayatları, yaşanan zulümlerin bir kısmını müzede görmüş olsak da maalesef ki sokaklar hâlen yeterince güven verici değil. Sonrasında gün batımı için harika bir

kaya tırmanış rotası olan Lion's Head'e gittik. 17. yüzyılda zirve Hollandalılar tarafından Leeuwen Kop (Aslan Başı) ve Signal Tepesi, şekli çömelmiş bir aslana veya sfenkse benzediği için Leeuwen Staart (Aslan Kuyruğu) olarak adlandırılmış, helikopterle bakıldığında aslanın başı ve kuyruğunu görebiliyorsunuz. Yola başladığımızda insanlar sis var diyerek geri dönüyorlardı biz de dönmeyi düşündük ama sonra dedik ki insan yaptıkları için değil yapmadıkları için pişman olur manzarayı göremesek bile tırmanıştan zevk alabiliriz ve zirveye vardığımızda iyi ki devam etmişiz dedik. 1,5 saatlik gerçekten zorlu yer yer demirlere tutunarak çıktığımız zirve bize eşsiz manzaralar sundu.

Afrika kıtasına gelmişken safari için en iyi rota Kruger Ulusal Parkı olabilirdi ama Malarya riski nedeniyle biz Cape Town'a yakın bir safari parkını tercih ettik. Gerçekten güzel bir deneyimdi; o bölge için çok önemli olan kocaman çok güzel deve kuşlarını, farklı yaşlardaki ve cinsiyetlerdeki zürafaları, filleri, hipopotamları, gergedanları, zebraı, buffaloları, babunları ve aslanları yakından canlı canlı görme şansını elde ettik.

Hava durumu nedeniyle müze gezilerimizi sona doğru gerçekleştirmeyi planlamıştık ve yağmurlu havada ilk olarak District Six müzesine uğradık, burası Cape Town'un en sembolik semtlerinden biri. Bizi müzede daha önce o mahallede çocukluğu geçen, evlerinden kandırılarak uzaklaştırıldıklarını, Apartheid dönemini de yaşayan Maggie gezdirdi. 1800'lerin sonlarında kölelerin ve yoksul işçilerin yerleşim yeri olan bu mahalle, zamanla farklı etnik kökenlerden insanların yaşadığı bir kültürel merkez hâline gelmiş. Ancak 1966'da Apartheid rejimi tarafından "yalnızca beyazların" bölgesi ilan edilmiş ve binlerce aile evlerinden zorla çıkarılmış. Bugün District Six Müzesi, bu trajik geçmişi anlatan, bölgenin eski sakinlerinin hatıralarını yaşatan bir yer olarak ortaya çıkmış. Müzede, yıkılmış evlerin fotoğrafları, eski mahalle planları ve burada yaşayan insanların hikâyeleri, evlerinde kullandıkları mutfak eşyalarından müzik aletlerine kadar çeşitli eşyaları, çocukluk hatıraları sergileniyor. Burada size müzenin içinden şehir planını ve Apartheid döneminde evlerin taşınmasını gösteren, insanlara verilen kimlikleri kanıtlayan fotoğraflar paylaşıyorum. Müzede biraz karmaşık duygular hissettim çünkü müzede rehberli gezi için oluşan ekibimizi onları yıllarca sömüren Hollandalılar ve İngilizler oluşturuyordu ve Maggie'ye sarılıp sana zarar vermeyen tek millet benim demek istedim.

Disitric Six'ten sonra rotamız Slave Lodge (Köle Evi), Güney Afrika'nın karanlık kölelik tarihine ışık tutan bir diğer önemli duraktı. 17. yüzyılda inşa edilen bu bina, Asya ve Afrika'dan

zorla getirilen yaklaşık 9.000 kölenin tutulduğu bir yermiş. Günümüzde müze olarak hizmet veren Slave Lodge, kölelerin yaşam koşullarını, buraya getiriliş hikâyelerini ve topluma kattıkları kültürel mirası detaylı bir şekilde sunuyor. Müze, aynı zamanda kölelikten özgürlüğe uzanan bu uzun yolculuğun izlerini, köleleştirildikleri aylara göre isimleri olduğunu, eserler ve anlatılar eşliğinde ziyaretçilere aktarıyor. Bu durakta, kölelerin günlük hayatlarını yansıtan sergilerden etkilenmemek mümkün değil.

Biz Mandela'nın hapsedildiği ada olan Robben Island'a bilet bulamamız nedeniyle gidemedik ancak Cape Town, District Six, Slave Lodge ve Robben Island gibi duraklarla, yalnızca doğal güzellikleri değil, aynı zamanda Güney Afrika'nın mücadele dolu tarihini de keşfetmenize olanak tanıdı. Bu gezide, kent geçmişinin, kölelikten özgürlüğe, baskıdan eşitliğe uzanan hikâyesini yeniden yaşamak ve anlamak çok üzücü.

Son günümüzü belki de gördüğümüz tüm manzaraları aklımıza kazımak istediğimiz için harika bir fırsat sunan helikopter deneyimine

ayırdık. Cape Town'a gelirsiniz denemenizi öneririm. Güvenlik konusunda kuşularım mevcuttu ancak eşimin uçak mühendisliği diploması olması nedeniyle şirketin sertifikalarını güvenli bulması beni bu maceraya inandırdı.

Konaklama ve yeme-içmeden de son olarak bahsetmek gerekirse konaklama için biz merkezde mutfaklı bir oteli tercih ettik ve memnun kaldık. Ben hijyen konusunda çok tedirgindim ancak yemek mekânları için oldukça güzel seçenekler mevcuttu. Genel olarak kahveler çok

güzeldi. Üzücü olan tek yanı gittiğimiz her yerde servis elemanlarının yerel halktan, misafirlerin ise yerli İngiliz ve turistlerden oluşması bariz bir şekilde göze çarpıyordu. Geçen yıl Bali gezimizde de benzer bir tablo izlemiştim ve kölelikten yasal olarak kurtulduklarını ancak kölelik sosyolojisinin ve psikolojisinin hâlen bu halklar üzerinde etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz diye düşünüyorum. Ve her iki ülkeyi de gezerken iyi ki Cumhuriyetimiz var diyerek ne kadar şanslı olduğumuzu tekrar tekrar düşündüm.

